

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**ČÍNSKO-VIETNAMSKÉ VZTAHY: NORMALIZAČNÍ
PROCES 1979 - 1991**

Sino-Vietnamese relations: The process of normalization 1979 - 1991

Martin Košša

vedoucí bakalářské práce: Mgr. David Uher, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

Žilina 5. srpna 2010

.....
Martin Košša

Anotace

Cílem této práce je zachytit a pokusit se analyzovat čínsko-vietnamský normalizační proces v letech 1979 – 1991. Z chronologického hlediska rozbor zahrnuje příčiny zhoršení vzájemných vztahů v sedmdesátých letech, průběh hraničního konfliktu v únoru a březnu 1979, období pokračujícího konfliktu a napětí v osmdesátých letech a formální normalizaci vztahů začátkem devadesátých let.

Obsahově je práce doplněna nástinem tehdejší mezinárodní situace, tj. jaký byl vztah ČLR a SSSR, ČLR a zemí ASEAN-u, Vietnamu a Kambodže, Vietnamu a SSSR, dále roli ideologie v čínsko-vietnamských vztazích a vlivem normalizačního procesu na příhraniční obyvatelstvo a obchod.

Součástí práce je také krátká analýza příčin zhoršení čínsko-vietnamských vztahů a jejich role v normalizačním procesu, tj. odlišné vnímání SSSR, vietnamská intervence v Kambodži, etničtí Číňané ve Vietnamu a územní spory.

Rád bych poděkoval vedoucímu své práce Mgr. Davidu Uhrovi, Ph.D. za velice vstřícný přístup, cenné rady a připomínky při zpracování tématu.

Obsah

EDIČNÍ POZNÁMKA.....	7
ÚVOD.....	8
PŘÍČINY ZHORŠENÍ ČÍNSKO-VIETNAMSKÝCH VZTAHŮ 1975 – 1979.....	10
HRANIČNÍ KONFLIKT 1979.....	13
PRVNÍ LÉTA PO VÁLCE 1980 – 1981.....	15
SITUACE V LETECH 1982 – 1983.....	17
1984 – 1986.....	19
NÁZNAKY ZMĚN.....	21
ČÍNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V OBDOBÍ TĚSNĚ PŘED NORMALIZACÍ.....	26
CESTA K NORMALIZACI.....	27
PEKINGSKÝ SUMMIT.....	29
ROLE IDEOLOGIE V ČÍNSKO-VIETNAMSKÝCH VZTAZÍCH.....	31
PŘESHRANIČNÍ OBCHOD BĚHEM NORMALIZACE.....	33
PŘEDMĚTY VZÁJEMNÝCH SPORŮ V PROCESU NORMALIZACE.....	36
ZÁVĚR.....	39
RESUMÉ.....	42
SEZNAM LITERATURY.....	43
SEZNAM PRAMENŮ.....	44

Seznam zkratek

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations - Sdružení národů jihovýchodní Asie
ČLOA	Čínská lidově osvobozená armáda
ČLR	Čínská lidová republika
OSN	Organizace Spojených národů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
VLA	Vietnamská lidová armáda
VSP	Vietnamská strana pracujících
VSR	Vietnamská socialistická republika

Ediční poznámka

V mé práci dochází k hojnému užití čínských a vietnamských vlastních jmen. Proto bylo zapotřebí vyřešit jejich přepis. Pro přepis všech čínských jmen a pojmů jsem zvolil oficiální čínskou znakovou transkripci pinyin. U přepisu z vietnamštiny zatím neexistuje jednotný přepis, a proto jsou všechna vietnamská slova přejata v nezměněné podobě.

Většina citací z pramenů, které vkládám do své práce, jsou překlady anglických originálů. Tyto citace jsem vzhledem k nedostatku podkladů v češtině nebo slovenštině, překládal osobně.

Úvod

Při výkladu čínských dějin ve dvacátém století mě nejvíce zarážel fakt, že Čína jakožto socialistická země neustále zdůrazňovala potřebu mírového soužití zemí světa. A byla to právě tato Čína, která svedla se svými sousedy několik ozbrojených střetů. I z tohoto důvodu jsem si vybral téma čínsko-vietnamských vztahů, konkrétněji jejich normalizační proces v letech 1979-1991.

Toto téma je zajímavé hned z několika aspektů. Kromě faktu, že normalizaci čínsko-vietnamských vztahů předcházela válečný konflikt, který byl srážkou dvou komunistických sousedů, projevila se zde sovětsko-čínská roztržka a stejně tak čínská nevěle s vietnamskou intervencí v Kambodži a situací etnických Číňanů žijících ve Vietnamu. V konečném důsledku se naplno rozhořely dlouhotrvající územní spory a načrtly se limity sovětské ekonomické i vojenské pomoci Vietnamu.

Při zpracování tématu jsem se snažil zachytit události co nejobjektivněji a ukázat jak na dané okolnosti reagovala Čína a posléze i Vietnam. Myslím, že se mi to do značné míry podařilo, jelikož prameny, ze kterých jsem čerpal, pocházejí vesměs od západních autorů neovlivněných socialistickou ideologií.

Ve své práci se zaměřím na zodpovězení zejména následujících otázek. Jaké byly hlavní příčiny zhoršení čínsko-vietnamských vztahů? Jaký byl průběh hraničního konfliktu v roce 1979? Jakým směrem se ubíraly čínsko-vietnamské vztahy v osmdesátých letech? Na jaké úrovni byly vztahy obou zemí v prvních letech těsně po válce? Jaký byl obraz čínsko-vietnamského pohraničí během osmdesátých let? Jakou roli sehráli Kambodža a SSSR (Svaz sovětských socialistických republik) v normalizačním procesu? Kdy dochází k prvním kontaktům na diplomatické úrovni? Kdy se zastavují boje v pohraničí a kdy dochází k obnovení přeshraničního obchodního styku? Proč dochází k oteplování vztahů právě koncem osmdesátých let? Jaká byla tehdejší zahraniční politika Číny? Jaké byly hlavní důvody umožňující normalizaci? Kdy a kde dochází k formální normalizaci čínsko-vietnamských vztahů? Jakou roli tu sehrála ideologie?

Svou práci jsem rozdělil z chronologického hlediska do několika kapitol. Začal jsem obdobím ještě před rokem 1979, dále následuje samotný hraniční konflikt a pak přehled těch nejdůležitějších každoročních událostí, setkání a střetů během osmdesátých let až po úplnou normalizaci v listopadu 1991. V závěrečných kapitolách jsem se pokusil nastínit problematiku ideologie, přeshraničního obchodu a stejně tak obyvatelstva tohoto regionu.

Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo sehnat dostatečné množství potřebné literatury v českém nebo slovenském jazyce, pracoval jsem převážně na základě anglicky psané literatury. Z prací v českém jazyce jsem nejvíce využíval knihu z edice Dějiny států, a to *Dějiny Vietnamu* od autorky Lucie Hlavaté a kolektivu, zejména kapitolu věnovanou vývoji Vietnamu od roku 1973 po současnost. Další knihy od Ivany Bakešové, *Čína ve XX. století 2* a překladu od Johna K. Fairbanka, *Dějiny Číny*, jsem využíval zejména pro upřesnění a rozšíření mých dosavadních vědomostí.

Nicméně hlavním zdrojem informací byly pro mě články v anglickém jazyce uvedené v akademických žurnálech *Asian Survey* a *Pacific Affairs* od Ramsese Amera, *Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s* a Carlyle A. Thayera, *Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest*, zabývající se čínsko-vietnamským normalizačním procesem.

Z internetových zdrojů jsem využíval referáty od již zmíněných Amera a Thayera, ale i jiných autorů, kde dále rozšiřují své poznatky v oblasti čínsko-vietnamských vztahů i samotného normalizačního procesu. Z dalších autorů se např. Bruce Elleman nebo Theresa C. Carino přímo zabývají příčinami čínsko-vietnamských neshod a jejich následkům.

K rozšíření vědomostí v oblasti kambodžského konfliktu mi sloužila kniha od Bena Kiernana *The Pol Pot Regime: Race, Power, and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975 – 79*.

Příčiny zhoršení čínsko-vietnamských vztahů 1975 - 1979

Od konce vietnamské války v dubnu 1975, přešly čínsko-vietnamské vztahy dramatickou změnou, od zdánlivě dobrých a normálních až k válce v únoru a březnu 1979.¹ Ve vztazích Číny a Vietnamu sehrála důležitou roli ideologie. Jednou spojila oba státy a jejich stranické aparáty natolik, že by se jejich vztah dal charakterizovat slovy „blízcí jako rty a zuby“ nebo by se mohl použít Ho Či Minův výraz „bratr a kamarád“, jindy je rozdělovala, během let sedmdesátých, když Čínu ovládala Banda čtyř, byl Vietnam častován výrazy jako „malý hegemonista“ nebo „Kuba Východu“.² Podle Amera, k zhoršení čínsko-vietnamských vztahů přispěly zejména následující čtyři faktory: (1) odlišný pohled ČLR (Čínská lidová republika) a Vietnamu na SSSR, (2) invaze Vietnamu do Kambodže, (3) územní spory a (4) postavení čínské menšiny ve Vietnamu.

Sovětský faktor

Úpadek čínsko-vietnamských vztahů může být vysvětlen vietnamskou neschopností udržet vyrovnané vztahy jak s Čínou, tak se Sovětským svazem. Když Čína v roce 1978 odřízla Vietnamu veškerou ekonomickou pomoc a vietnamsko-americké jednání o normalizaci vztahů selhalo, Vietnam se obrátil na Sovětský svaz. Oba státy spolu podepsaly 3. listopadu 1978 Smlouvu o přátelství a vzájemné spolupráci s platností na pětadvacet let.³ O rok později, 3. listopadu 1979, byla ještě podepsána Sovětsko-vietnamská dohoda o společné obraně.⁴ Tuto dohodu Čínská lidová republika vnímala jako přímé ohrožení své bezpečnosti, přičemž ji pak prezentovala jako „nůž, který Sovětský svaz má na čínských zádech“.⁵ Navíc stále rostoucí počet sovětských vojenských poradců ve Vietnamu Čínu zneklidňoval, což potvrdil i výrok Deng Xiaopinga, že sovětsko-vietnamská aliance je pouze součást dlouhodobého plánu SSSR obklíčit Čínu.⁶

¹ AMER, Ramses. **Assessing Sino-Vietnamese Relations through the Management of Contentious Issues.** <http://web.rollins.edu/~tlairson/easia/sinoviet.pdf> (29. 7. 2010)

² THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese Relations: The Interplay of Ideology and National Interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 513.

³ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 242.

⁴ tamtéž

⁵ ELLEMAN, B. **Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict.**

http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm (20. 7. 2010)

⁶ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 242.

Kambodžský faktor

V prosinci 1978 došlo k invazi vietnamských vojsk do Kambodže, kterou ČLR považovala za svoji sféru vlivu.⁷ OSN (Organizace Spojených národů) i ASEAN (Sdružení národů jihovýchodní Asie) důrazně žádali stažení vietnamských vojsk. Dne 14. ledna 1979 čínský ministr zahraničních věcí vydal prohlášení, ve kterém odsoudil tento útok jako „vietnamskou hegemonii podporovanou sovětským socialistickým imperialismem“.⁸ ČLR doufala, že vytvořením tlaku na severní hranici donutí Vietnam stáhnout své síly z Kambodže. Z krátkodobého hlediska měla tato akce oslabit vojenské operace vietnamské armády v Kambodži, a z dlouhodobého hlediska měla VSR (Vietnamská socialistická republika) vojensky i ekonomicky vyčerpat.⁹ Jak se později ukáže, od roku 1979 si Čína celých deset let kladla jako základní požadavek urovnání čínsko-vietnamských sporů právě vyřešením kambodžského konfliktu.

Faktor územních sporů

Napětí mezi Vietnamem a Čínou umocňovala eskalace srážek jak na suchozemských hranicích mezi oběma zeměmi tak i v Tonkinském zálivu, kvůli předpokládaným ložiskům ropy, a Jihočínském moři, hlavně rozpory týkající se vlastnictví Paracelských a Spratleyových ostrovů.¹⁰ Územní spory v Jihočínském moři byly čistě bilaterální záležitostí Číny a Vietnamu, které se začaly vyostřovat po roku 1975, kdy Vietnam začal v oblasti prosazovat svoje národní zájmy. Čína neočekávala, že VSR si bude nárokovat svrchovanost nad ostrovy v Jihočínském moři, protože v období před rokem 1975 tak učinila jenom Republika Vietnam (Jižní Vietnam). V září 1975 přijel na oficiální návštěvu Číny Generální tajemník Vietnamské strany pracujících (VSP)¹¹ Le Duan. Právě během této návštěvy a poprvé v rozhovorech mezi Vietnamem a Čínou byla vznesena otázka svrchovanosti nad Paracelskými a Spratleyovými ostrovy.¹²

⁷ AMER, Ramses. *Assessing Sino-Vietnamese Relations through the Management of Contentious Issues*. <http://web.rollins.edu/~tlairson/easia/sinoviet.pdf> (29. 7. 2010)

⁸ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 244.

⁹ tamtéž

¹⁰ tamtéž

¹¹ název vietnamské komunistické strany od roku 1951 do roku 1976, kdy byla přejmenována na Vietnamskou komunistickou stranu (VKS)

¹² AMER, Ramses. *Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s*. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 358.

Faktor etnických Číňanů

Na konci sedmdesátých let žilo ve Vietnamu zhruba 1,5 milionu Číňanů a tahle menšina byla pro vietnamskou ekonomiku nepostradatelnou. To dokazuje i fakt, že když vietnamská vláda zrušila v roce 1978 soukromé podnikání, čínským podnikatelům povolila pokračovat v jejich aktivitách. Prvním veřejným náznakem, že se s etnickými Číňany ve Vietnamu „něco děje“ bylo prohlášení vedoucího kanceláře pro zahraniční Číňany 30. dubna 1978, že „najednou se do Číny vrátilo velké množství čínských rezidentů pobývajících ve Vietnamu.“¹³ Zanedlouho bylo zřejmé, že vietnamské úřady úmyslně ztěžují život etnických Číňanů. Zpochybňovala se jejich loajalita, byli propouštěni ze zaměstnání a vystaveni častým bezpečnostním kontrolám. Etničtí Číňané byli neustále pod dohledem a stávali se terčem všeobecného vietnamského nepřátelství, které se stupňovalo s každou zprávou o kambodžském útoku na Vietnam, které tiše podporoval kambodžský „velký bratr“ Čína.¹⁴ V září 1979 Čína tvrdila, že během 12 měsíců mezi květnem 1978 a květnem 1979 bylo donuceno opustit Vietnam na 230 000 vietnamských uprchlíků, hlavně etnických Číňanů.¹⁵ V červnu 1978 ČLR reagovala snížením finanční pomoci Vietnamu a odvoláním svého velvyslance z Hanoje. V následujícím měsíci na příkaz vlády ČLR muselo 880 čínských specialistů opustit Vietnam a veškerá pomoc Vietnamu ze strany Číny byla zrušena.¹⁶

¹³ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s.360.

¹⁴ CARINO, Theresa C. **Vietnam's Chinese minority and the politics of Sino-Vietnamese relations.** <http://www.ibiblio.org/ahkitj/wscfap/arms1974/Book%20Series/TheImageOfGodIM/IOGIM-vietnam.htm> (27. 7. 2010)

¹⁵ tamtéž

¹⁶ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 244.

Hraniční konflikt 1979

Dne 15. února 1979, mimo jiné 29. výročí uzavření dohody mezi Maem a Stalinem ohledně statusu Mongolska, ale i první den, kdy mohla Čína oficiálně oznámit vypovězení Čínsko-Sovětské smlouvy o přátelství, spojení a vzájemné pomoci, Deng Xiaoping deklaroval, že Čína plánuje uskutečnit omezené vojenské akce vůči Vietnamu.¹⁷ Poté, co Vietnam varovala, že mu „udělí lekci“, soustředila na hranicích 330 000 vojáků, 1200 tanků, 1500 děl, letku vojenských letadel a flotilu válečných plavidel.¹⁸ Aby předešla intervenci ze strany SSSR, příští den Deng varoval Moskvu, že Čína je připravena na válku se Sovětským svazem v plném rozsahu; během příprav na tuto válku Čína uvedla všechny svoje jednotky umístěné podél čínsko-sovětských hranic do stavu válečné pohotovosti, zřídila nové vojenské velení v Xinjiangu, a dokonce evakuovala kolem 300 000 obyvatel z čínsko-sovětského pohraničí.¹⁹ Invazi nazvala „protiútokem v zájmu obrany, s cílem ukázat každému, že nedovolí, aby bylo její výsostné území narušováno tak nehorázným způsobem.“²⁰

Invaze do Vietnamu byla zahájena 17. února 1979. V tento den 100 000 čínských vojáků pod vedením generála Xu Shiyoua překročilo hranice a vtrhlo na vietnamské území na 43 různých místech s cílem nalézt slabá místa v obraně.²¹ Po třech týdnech urputných bojů Čína oznámila, že se jí podařilo obsadit tři ze šesti důležitých příhraničních měst – Cao Bang, Lang Son a Lao Cai.²² Dne 5. března 1979 Peking prohlásil, že dosáhl svých cílů a že stáhne své síly z Vietnamu. Jak se čínské oddíly stahovaly z vietnamského území, uplatňovaly politiku „spálené země“. Ve svém ničení se čínská armáda soustředila především na infrastrukturu.²³ Dne 16. března 1979 bylo dokončeno stažení veškerých čínských jednotek z území Vietnamu a dva dny nato Peking oficiálně ohlásil definitivní konec války, přesto podle Hanoje čínské jednotky pokračovaly v okupaci vietnamského území na deseti místech podél hranic.²⁴

¹⁷ ELLEMAN, B. *Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict*.

http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm (20. 7. 2010)

¹⁸ BAKEŠOVÁ, Ivana: *Čína ve XX. století 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 169.

¹⁹ ELLEMAN, B. *Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict*.

http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm (20. 7. 2010)

²⁰ BAKEŠOVÁ, Ivana: *Čína ve XX. století 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 169.

²¹ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 245.

²² ELLEMAN, B. *Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict*.

http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm (20. 7. 2010)

²³ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 246.

²⁴ tamtéž

Počet obětí tohoto konfliktu je sporný. Podle oficiálních odhadů přišlo v tomto střetu o život přes 500 000 lidí.²⁵ Wu Xiuquan, zástupce náčelníka štábu ČLOA (Čínská lidově osvobozená armáda), připustil, že ČLOA utrpěla 20 000 ztrát (mrtví i ranění).²⁶

Peking se chtěl útokem na Vietnam ujistit, že Čína není ze severu ani z jihu obklíčena sovětskými vojenskými silami. Invaze do Vietnamu v roce 1979 poskytla Číně důkaz o tom, že sovětská pomoc Vietnamu má svá omezení. Čína také zaznamenala úspěch na diplomatickém poli. Tímto způsobem se vymanila spod sovětského nátlaku a pokusů vnutit jí podpis nové Čínsko-sovětské smlouvy o přátelství, spojení a vzájemné pomoci, která by nahradila tu ze 14. února 1950. Jako pravdivé se také ukázalo čínské tvrzení, že SSSR je pouze „papírovým polárním medvědem“ a také s nadhledem by se dalo říci, že to byl první vnější indikátor, že Sovětskému impériu hrozí vnitřní kolaps.²⁷

²⁵ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 246.

²⁶ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**
<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

²⁷ ELLEMAN, B. **Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict.**
http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm (20. 7. 2010)

První léta po válce 1980 - 1981

Dalo by se očekávat, že po ukončení vojenského konfliktu se budou země, zejména ty komunistické, které vždy zdůrazňovaly potřebu mírového soužití snažit o co nejrychlejší a bezproblémovou normalizaci vzájemných vztahů. Minimálně v případě Číny a Vietnamu to tak nebylo a to hned po dobu několika let. Vztahy Číny a Vietnamu zůstaly napjaté po větší část let osmdesátých. Toto napětí bylo nejviditelnější na společné hranici, kde oba státy rozmístily početné armády. Čína a Vietnam se vzájemně obviňovaly z vojenské agrese a dělostřelecké ostřelování se stalo součástí každodenního života v příhraničních provinciích až do roku 1988. Je nutno poznamenat, že čínské vojenské aktivity na společné čínsko-vietnamské hranici úzce souvisí s vietnamskou ofenzívou v Kambodži.²⁸

Po stažení čínských vojsk z Vietnamu následovaly pokusy o mírové rozhovory mezi Čínou a Vietnamem od dubna 1979 do března 1980, ale jejich postoje byly natolik odlišné, že nebyli schopni uzavřít žádnou dohodu.²⁹ Vietnam chtěl rokovat výhradně o problémech týkajících se ozbrojeného konfliktu a o způsobech, jak uvolnit napětí na hranici. Čína souhlasila s projednáním těchto problémů, ale také chtěla jednat o vietnamské vojenské přítomnosti v Kambodži a Laosu, o situaci etnických Číňanů ve Vietnamu a stejně tak o územních sporech obou států.

V létě 1979 bylo jasné, že minimálně jeden následek čínsko-vietnamského hraničního konfliktu má pro Čínu pozitivní význam. Tím, že měla na hranicích s Vietnamem rozmístěných kolem 100 000 mužů a hrozila druhým útokem a tím, že podporovala Pol Potovy partyzány v Kambodži, způsobovala Vietnamu značné ekonomické a vojenské potíže. Hanoj musela podporovat svou loutkovou vládu v Phnom Penhu³⁰ a navíc musela udržovat početnou armádu na čínské hranici, která by odrazila případný čínský útok. V důsledku toho se vietnamské zdroje vyčerpaly, ekonomická situace země byla špatná, co vedlo některé pozorovatele k myšlence, že kdyby Čína neudělila Vietnamu lekci v únoru a březnu, mohla ho přivést na mizinu nevojenskými způsoby.³¹ Vietnam a SSSR mohli mluvit o svém „blízkém přátelství“, ale sovětská ekonomická pomoc byla omezena.

²⁸ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 364.

²⁹ tamtéž, s. 363

³⁰ hlavní město Kambodže

³¹ TRETIAK, Daniel. China's Vietnam War and Its Consequences. *The China Quarterly*, No. 80 (Dec., 1979), s. 753.

Během prvních šesti měsíců roku 1980 Čína i Vietnam hlásili zvyšující se počet příhraničních incidentů. Počátkem června téhož roku si vzájemně vyměnili nóty, ve kterých namítali proti akcím toho druhého. Diplomatičtí a jiní pozorovatelé hlásili, že Čína zvyšuje svůj vojenský nátlak na Vietnam jako odpověď na letní vietnamskou ofenzívu v Kambodži. 23. června Čína navrhla Vietnamu, že by pokračovala v mírových rozhovorech v Hanoji „hned jak by se objevil jakýkoli relevantní faktor, i malý“.³² 12. září Vietnamci požádali o opětovné zahájení mírových jednání, ale bez čínské odpovědi. Čína chtěla demonstrovat svoje odhodlání tlačit na Vietnam, aby se stáhnul z Kambodže.

2. ledna 1981, vietnamský ministr zahraničních věcí navrhl příměří po dobu novoročních svátků. Čínští představitelé tento návrh 20. ledna odmítli. Nicméně, obě strany pokračovaly ve vzájemné výměně vězňů. V příštích měsících panoval na hranicích relativní klid. Obrat nastal až v květnu, kdy čínská armáda obsadila několik strategických kopců ve vietnamských provinciích Lang Son a Ha Tuyen. Tento útok Čína ospravedlňovala jako odpověď na předešlou „vietnamskou agresi“.³³ Vietnamská odpověď nenechala na sebe dlouho čekat. VLA (Vietnamská lidová armáda) několikrát vtrhla do jihočínské provincie Guangxi, ale pokaždé byla ČLOA zahánána zpět na vietnamské území. Situace se uklidnila až v červnu, kdy vietnamský ministr zahraničních věcí požádal o opětovné zahájení mírových rozhovorů. Navzdory zintenzivnění bojů na hranicích Čína neposlala do oblasti své řadové vojsko. Řada západních obraných analytiků se shodla, že „navzdory zvyšujícímu se napětí na společné hranici, Čína nechystá pro Vietnam další lekci. Operace by byla finančně nákladná, o život by přišlo množství vojáků a civilistů, utrpěla by diplomatická prestiž a navíc bylo zřejmé, že Vietnam zvýšil počet svých jednotek operujících na hranici, které, co se vojenského vybavení týče, měly nad Číňany navrch.“³⁴

³² THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**

<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

³³ tamtéž

³⁴ tamtéž

Situace v letech 1982 - 1983

V březnu 1982 se uskutečnil 5. sjezd Vietnamské komunistické strany (VKS), na kterém ústřední výbor deklaroval, že „čínští hegemonisti a expanzionisti spolu s americkými imperialisty zůstávají přímou a nebezpečnou hrozbou pro vietnamský lid“.³⁵ V tomto roce také SSSR navrhnul Číně obnovit rokování o čínsko-sovětských územních sporech. V září 1982 Vietnam nabídnul Číně příměří u příležitosti oslav založení ČLR a VSR. V říjnu téhož roku vietnamský zástupce ministra zahraničních věcí Hoang Bich Son oznámil, že „Vietnam je připraven rokovat s Čínou o normalizaci vztahů na jakékoli úrovni, místě a v co nejkratší možné době“.³⁶ Carlyle A. Thayer se domnívá, že v období mezi zářím 1982 a březnem 1983 se uskutečnilo několik tajných setkání představitelů Číny a Vietnamu na diplomatické úrovni. V říjnu 1982 se konalo i první kolo čínsko-sovětských jednání, ve kterých si Čína podmínila normalizaci čínsko-vietnamských vztahů stažením vietnamských jednotek z Kambodže.

Rok 1983 se začal v poklidné atmosféře. V této době začaly pronikat na veřejnost informace o možných tajných setkáních Číny a Vietnamu. Situace se však začala zhoršovat v dubnu. Čínský ministr zahraničních věcí předal vietnamské ambasádě v Pekingu protestní nótu, ve které vyjádřil znepokojení nad „nedávnou vietnamskou provokací na společné hranici“.³⁷ O šest dní později (16. dubna) zahájilo čínské dělostřelectvo čtyřdenní ostřelování vietnamského území, čím spustilo největší vlnu nepokojů od května 1981. Diplomatičtí pozorovatelé se však domnívají, že tato čínská vojenská akce nijak nesouvisí se situací na čínsko-vietnamské hranici, ale měla co dočinění se situací v Kambodži.

Sporné zůstává, do jaké míry jsou zprávy o vzájemném ostřelování pravdivé. Například 18. dubna 1983 přinesla agentura Nová Čína zprávu o ostřelování města Pingmeng v provincii Guangxi v jižní Číně, které mělo za následek zničení místní nemocnice, základní školy, banky, skladu potravin a několika domů.³⁸ V červnu téhož roku byl 44 zahraničním korespondentům povolen vstup do města Pingmeng. Našli jenom minimální poškození.

Měsíce po dubnu 1983 přinesly určitá zlepšení ve vzájemných vztazích. Čína a Vietnam se předbíhaly ve smířlivých krocích vůči tomu druhému. V červnu vietnamský ministr zahraničních věcí Nguyen Co Thach pronesl: „Velice se snažíme vyjednávat a zůstat

³⁵ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**

<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

³⁸ tamtéž

s Čínou v kontaktu.“³⁹ Ještě téhož měsíce Čína navrhla 48 hodinové příměří na výměnu zajatců. V říjnu přijal Nguyen Co Thach pozvání od svého čínského protějšku Wu Xueqiana na čínskou recepci konanou v Spojených národech při příležitosti založení ČLR. V diplomatických kruzích se začalo šeptat, že obě země jsou opět zapojeny do tzv. tiché diplomacie.

³⁹ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**
<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

1984-1986

Klid na čínsko-vietnamských hranicích byl narušen až v dubnu 1984. 2. dubna čínské dělostřelectvo zahájilo největší ostřelování vietnamského území od roku 1979. Po ukončení ostřelování překročily hranici čínské pozemní síly a obsadily příhraniční vrchoviny ve vietnamské provincii Ha Tuyen. V následujících měsících se Vietnam snažil tato území dobýt zpět, avšak neúspěšně. Opět se ukázalo, že tento masivní útok byl čínskou odpovědí na březnovou vietnamskou ofenzívu proti Rudým Khmerům v Kambodži. Až do dubna 1984 Vietnam charakterizoval tento hraniční konflikt s Čínou jako „sabotážní válku“, tj. konflikt pozůstávající z omezených útoků, občasného ostřelování, ničení majetku a různých způsobů psychologické války zaměřených na podkopání bezpečnosti severovietnamských hraničních provincií.⁴⁰ Po dubnu 1984 už šlo o „uzurpování území“.

Na přelomu let 1984/85 vietnamská armáda slavila v Kambodži jeden úspěch za druhým. Podařilo se jí obsadit všechny významné základny Rudých Khmerů v Kambodži. Právě proto byly severovietnamské provincie vystaveny intenzivnímu bombardování a ostřelování ze strany Číňanů. ČLOA začala také aplikovat novou metodu boje. Počátkem května 1985 podle vietnamských zpráv začala ČLOA házet miny do řek, které vtékaly do Vietnamu.⁴¹

Navzdory intenzivnímu bombardování je možné v roce 1985 pozorovat určitý posun v normalizaci čínsko-vietnamských vztahů. 1. září prezident ČLR Li Xiannian zaslal blahopřání svému vietnamskému protějšku prezidentu Truong Chinhovi při příležitosti 40. výročí založení VSR.⁴² Po vyzdvižení „tradičního přátelství“ mezi Čínou a Vietnamem Li navrhl nastolit otázku normalizace vztahů. V listopadu téhož roku přicestovala do Pekingu na Mezinárodní Asijsko-Pacifický obchodní veletrh Vietnamská obchodní delegace. Situace na hranicích se také upokojila.

V roce 1986 dochází k postupnému oteplování čínsko-sovětských vztahů. Za přímý následek tohoto oteplování by se daly pokládat vietnamské smířlivé gesta vůči Pekingu. 13. července vietnamské autority propustily 72 čínských rybářů zatčených ve vietnamských teritoriálních vodách. 13. srpna Vietnam oznámil, že při příležitosti oslav výročí založení ČLR a VSR propustí dalších 27 čínských zajatců. K propuštění došlo 6. září, kdy Čína propustila 34 vietnamských a Vietnam dalších 26 zajatců. 3. října se vydal vietnamský

⁴⁰ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**

<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

⁴¹ tamtéž

⁴² tamtéž

pingpongový tým do jihočínské provincie Guangdong, aby se tam zúčastnil 8. Asijského šampionátu ve stolním tenisu. Změnila se také rétorika komunistické strany Vietnamu. Na 6. sjezdu v prosinci 1986 přestala být Čína označována za „přímého a nebezpečného nepřítele“, místo toho Vietnamci navrhli Číně jednat o normalizaci „kdykoliv a kdekoliv“.⁴³

⁴³ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**
<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

Náznaky změn

27. listopadu 1986 otisknul deník vietnamské komunistické strany *Nha dan (Lid)* dlouhý komentář k čínsko-vietnamským vztahům. V jedné z částí uvedl: „Nedávno, vietnamští straničtí a státní představitelé znovu zdůraznili připravenost Vietnamu rokovat s představiteli Číny kdekoliv, kdykoliv a na jakékoliv úrovni, s úmyslem najít politické řešení, které by bylo vhodné pro obě strany, aby se co nejdříve normalizovaly vztahy mezi oběma zeměmi a stejně tak přátelství mezi lidmi obou zemí.“⁴⁴ Nicméně ochota ke spolupráci přišla jen z jedné strany. Čínští vládní představitelé nařídili ostřelování a bombardování okresu Vi Xuyen. Návštěva čínského náměstka ministra zahraničních věcí Liu Shuqinga v Laosu v prosinci 1986 vzbudila naději na zmírnění napětí mezi Čínou a Vietnamem. Po téhle návštěvě však bylo jasné, že Čína dospěla k názoru, že navzdory změnám v Gorbačovově Sovětském svazu, Vietnam ještě není připraven dělat kompromisy.

Rok 1987 se začal dělostřeleckou palbou na vietnamské území a čínská armáda dostala příkaz obsadit některé kopce opět v okrese Vi Xuyen. Obě strany se také obviňovaly z udávání falešných údajů o svých ztrátách, raněných a zajatých. Situace na hranicích zůstala nadále napjatá během celého roku 1987 i během první poloviny roku 1988. Napětí se začalo přenášet do Jihočínského moře, co vedlo k námořním srážkám v březnu 1988 a následnému zabránění několika vietnamských ostrovů čínskou armádou. Situace na pevnině se ale začala uklidňovat a ke konci roku 1988 se obnovil přeshraniční obchodní styk.

Na diplomatické úrovni se vztahy začaly postupně zlepšovat od roku 1985, kdy, jak jsem již uvedl, čínský prezident zaslal gratulace svému vietnamskému protějšku při příležitosti oslav 40. výročí založení VSR. Následovala však i jiná pozvání na různých stupních státní správy. Tyto kontakty na nízké úrovni a různá blahopřání pokračovaly, zatímco napětí na hranicích kolísalo. Vztahy mezi Čínou a Vietnamem v letech 1985 až 1988 se začaly formovat ve stejnou dobu, jako se Michail Gorbačov stal Generálním tajemníkem komunistické strany SSSR a ve stejnou dobu, co jeho reformy začaly měnit i sovětskou zahraniční politiku. Za tyto změny by se daly pokládat snahy o normalizaci vztahů s Čínou i s členskými státy ASEAN-u.⁴⁵

⁴⁴ THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**

<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87> (27. 7. 2010)

⁴⁵ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s.365.

Peking odpověděl, že „pokud má dojít k úplné normalizaci, musí se odstranit tři překážky, zahrnující i kambodžský konflikt.“⁴⁶ Proces normalizace čínsko-sovětských vztahů způsobil znepokojení v Hanoji. Vietnam musel zlepšit vztahy s Čínou tím, že vyřeší kambodžský problém. Vietnamské vedení bylo do jisté míry rozčleněno ohledem toho, kolik ústupků by měl v této otázce Vietnam udělat.

V roce 1988 se na mezinárodní scéně vytvořili podmínky, které urychlily jednání týkající se kambodžského konfliktu. V lednu a květnu 1989 se uskutečnily dvě kola neformálních čínsko-vietnamských jednání, první od roku 1980. Přestože se Čína a Vietnam na těchto schůzkách k žádnému závěru nedopracovali, jiné země, jako Francie a Indonésie byly úspěšnější a na srpen 1989 svolaly do Paříže mezinárodní konferenci o Kambodži. Hlavními body této konference byly: (1) sestavení dočasné vlády, která by dovedla zemi k volbám a (2) úloha Spojených národů při dohlížení nad stahováním vietnamských vojsk z Kambodže. Čína podporovala návrh Norodoma Sihanouka⁴⁷ na sestavení koaliční vlády, která by zahrnovala i Rudé Khméry, zatímco Vietnam podporoval koaliční vládu vedenou Hu Senem a Sihanoukem, ale bez Rudých Khmerů.⁴⁸ Kvůli této neshodě se 7. srpna setkali na čínské ambasádě v Paříži čínský náměstek ministra zahraničních věcí Liu Shuqing a vietnamský ministr zahraničních věcí Nguyen Co Thach. Thach odmítl jakýkoliv kompromis a snažil se využít tehdejší čínskou slabost – diplomatickou izolaci Číny po událostech na náměstí Nebeského klidu.⁴⁹ Jednání skončilo nezdarem.

Thachův postoj během těchto jednání způsobil rozkol ve VKS. Představitelé armády měli za to, že „Vietnam by měl být vstřícnější a měl by zaujmout jiný, méně proti-čínský postoj.“⁵⁰ Proto v únoru 1990 Vietnam vyslal do Číny tajnou delegaci, která měla za úkol uklidnit situaci. Tato návštěva měla za následek třetí kolo neformálních rozhovorů svolaných na květen do Peking. V té samé době se v Hanoji konalo symposium ke stému výročí narození Ho Či Mina, kterého se zúčastnila i čínská delegace z Čínské akademie společenských věd. Této skutečnosti využil Generální tajemník VKS Nguyen Van Linh, který se při návštěvě čínské delegace vyjádřil, že „vietnamská revoluce by se nikdy neuskutečnila, kdyby nebylo pomoci ze strany SSSR a Číny.“⁵¹

⁴⁶ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 514.

⁴⁷ (1922-2004) král Kambodže

⁴⁸ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 515.

⁴⁹ tamtéž, s. 515.

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ tamtéž

Od počátku roku 1989 jsou hlášena setkání představitelů Číny a Vietnamu i na vyšší úrovni státní správy. V lednu 1989 jeden z náměstků vietnamského ministra zahraničních věcí navštívil Peking a zúčastnil se jednání se svým čínským protějškem. Další důležité, již zmíněné setkání na ministerské úrovni se uskutečnilo v srpnu 1989, kdy se vietnamský ministr zahraničních věcí setkal s čínským ministrem zahraničních věcí ve spojitosti s Pařížskou konferencí o Kambodži. Ačkoliv jednání na vysoké úrovni z roku 1989 nepřinesly nijaké zásadní zlepšení bilaterálních vztahů, byly důležitým indikátorem zvyšujícího se zájmu obou zemí o normalizaci vztahů. Tento proces byl usnadněn normalizací čínsko-sovětských vztahů v květnu 1989. Ale stále mu překážely ostré neshody v otázce Kambodže a čistě bilaterální územní neshody.

Takový byl stav čínsko-vietnamských bilaterálních vztahů až do začátku září 1990, kdy skupinka vysoce postavených vietnamských činitelů tajně navštívila Čínu. Vietnam reprezentoval Generální tajemník Vietnamské komunistické strany, Nguyen Van Linh, spolu s tehdejším premiérem Do Muoiem, ale přítomen nebyl Nguyen Co Thach, který byl tehdejším vietnamským ministrem zahraničních věcí.⁵² Jeho nepřítomnost by se dala zdůvodnit jeho kritickým postojem vůči Číně. Později bude díky svým názorům zbaven všech vládních postů. Koncem září ještě navštíví Asijské hry konané v Pekingu vietnamský ministr obrany Vo Nguyen Giap. Výsledky těchto setkání se projeví i na mezinárodní scéně, kdy obě země našly řešení některých sporných otázek týkajících se Kambodže. Navzdory těmto pozitivním signálům nebyl Kambodžský konflikt v roce 1990 stále vyřešen a zdálo se, že normalizaci čínsko-vietnamských vztahů chybí nějaký silný politický impuls.⁵³

Čtvrté kolo neformálních jednání se uskutečnilo v červnu 1990 v Hanoji za účasti náměstka čínského ministra zahraničních věcí Xu Duxina a jeho vietnamského protějšku Tran Quang Coa. Xu byl nejvýše postaveným čínským vládním činitelem, který navštívil Vietnam od roku 1980. Jednání těchto představitelů ohledně Kambodže se vcelku vyvíjely v pozitivním směru a proto Xu Duxin a Tran Quang Coa projednali, mimo jiné, možnosti zmírnění napětí na společné hranici a podpory přeshraničního obchodu. Za všeobecného překvapení se tyto rozhovory skončily katastrofálně. Potíže nastaly při projednávání otázky společného využívání energií a rozložení vojenských sil při společné hranici.⁵⁴ Podle diplomatických zdrojů se Thach choval ke svému hostovi arogantně a obvinil Čínu z nepřátelství vůči Vietnamu a neústupnosti v kambodžské otázce. Na své cestě domů se Xu

⁵² RAMSES, Amer. Sino-Vietnamese relations in the Light of the Crisis in the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 365.

⁵³ tamtéž

⁵⁴ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 516.

zastavil v Bangkoku a svým thajským hostitelům řekl, že „v otázce čínsko-vietnamských vztahů se neučinil žádný pokrok.“⁵⁵ To, že se Číňané „zlobí“ na Thachovo chování bylo zřejmé koncem srpna téhož roku, když na něj čínská média nebyvalým způsobem zaútočila.

Ještě většímu zhoršení čínsko-vietnamských vztahů zabránila nečekaná změna v zahraniční politice Spojených států, která se stala katalyzátorem pro opětovné zahájení čínsko-vietnamských normalizačních rozhovorů. 18. července 1990 americký ministr zahraničních věcí James Baker oznámil rozhodnutí Spojených států zahájit jednání s Vietnamem týkající se kambodžského konfliktu. Později se Baker a Thach soukromě setkali v budově Spojených národů v New Yorku, na co se Thach na Bakerovu adresu vyjádřil, že je to osoba „se kterou se dá dělat obchod.“⁵⁶ V této době se začíná měnit i čínský postoj vůči Vietnamu. Až do června 1990 Čína několikrát zamítavě odpověděla na vietnamské návrhy na setkání čínských a vietnamských vládních činitelů. Teď se situace změnila a Čína souhlasila se setkáním, ne však v Pekingu a ne za účasti Deng Xiaopinga, jak to chtěli Vietnamci. Čína dala také jasně najevo, že přítomnost Nguyen Co Thacha je nežádoucí.

Setkání se konalo v hlavním městě čínské provincie Sichuan Chengdu, za přítomnosti premiéra Li Penga a Generálního tajemníka Komunistické strany Číny (KS Číny) Jiang Zemina a jejich vietnamských protějšků Du Muoie a Nguyen Van Linha. Vietnamskou delegaci ještě doplňoval letitý Pham Van Dong, aktuálně poradce Ústředního výboru VKS, ale mimo jiné i Zhou Enlaiův přítel. Číňané se snažili udržet tenhle summit v tajnosti, ale informace o něm unikly z vietnamských diplomatických kruhů. Několik týdnů po summitu se Nguyen Van Linh vyjádřil, že „byla dosažena pětibodová dohoda.“⁵⁷ Když byl tázan o jaké body jde, Linh odpověděl: „Byly navázány kontakty mezi oběma zeměmi, aby se urovnaly vzájemné neshody a aby se uspokojivě vyřešil kambodžský konflikt.“⁵⁸ Na otázku, co nejvíce bránilo čínsko-vietnamské normalizaci odpověděl, že „mezi oběma zeměmi došlo k nedorozumění jak v otázce Kambodže, tak i v otázkách bilaterálních vztahů. Tato nedorozumění se postupně odstraňují.“⁵⁹

Na summitu se Čína s Vietnamem dohodli na vyřešení kambodžského konfliktu, které následně zakotvili v memorandu o porozumění. Vietnam teď souhlasil s urovnáním konfliktu pod záštitou Spojených národů. Podle některých zdrojů Vietnam navrhnul, aby se Rudí

⁵⁵ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 516.

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ tamtéž

⁵⁸ tamtéž

⁵⁹ tamtéž, s. 517

Khmerové spojili s režimem Heng Samrina⁶⁰ a Hun Sena v Phnom Penhu.⁶¹ To by vedlo ke bloku Čína - Vietnam - Kambodža. Čína jako stálý člen Bezpečnosti rady OSN nesouhlasila. Ve zkratce, summit v Chengdu znamenal, že Čína už nechtěla Vietnam ekonomicky vyčerpávat a také naznačil začátek čínsko-vietnamské normalizace.

Uvádí se, že během summitu v Chengdu Čína navrhla Vietnamu nahradit veškerou sovětskou ekonomickou pomoc. Čína měla Vietnamu poskytovat všechny hlavní komodity, které předtím Vietnamu poskytoval SSSR – ropu, cement, ocel a bavlnu – na oplátku měl Vietnam souhlasit, že „bude koordinovat svoji zahraniční politiku s tou čínskou a také, že rozvine hlubší politické vazby na Čínu.“⁶² Podle Carlyle A. Thayera se však vietnamští představitelé vyjádřili, že k žádnému takovému návrhu nedošlo. Mezičase byla dosažena dohoda o rozvoji a zvýšení příhraničního obchodu.

Tento stav bilaterálních vztahů, sice za zvýšené ekonomické součinnosti, ale zastaveným normalizačním procesem, přetrval až do poloviny roku 1991. Poté normalizační proces dostal ten chybějící impuls. Tímto impulsem bylo urovnání kambodžského konfliktu v Paříži v říjnu 1991. Rokující kambodžské strany musely být přizpůsobivější, protože ve světle zlepšujících se čínsko-vietnamských vztahů se nemohly spoléhat na pokračující podporu ani ze strany Vietnamu ani ze strany Číny.

⁶⁰ kambodžský komunistický politik

⁶¹ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 517.

⁶² tamtéž

Čínská zahraniční politika v období těsně před normalizací

Čínsko-sovětský summit konaný v květnu 1989 v Pekingu signalizoval nejen normalizaci vztahů mezi těmito komunistickými zeměmi, ale připustil i možnost, že asijské komunistické země, názorově rozděleny kambodžskou otázkou, by mohly také zlepšit své vztahy. Od tohoto summitu až po kolaps Sovětského svazu v prosinci 1991 se Čína pokoušela vytvořit „nové seskupení Asijských socialistických zemí.“⁶³ Vize Číny byla založena hlavně na ideologii. Protože právě ideologie spájela rodící se čínskou komunitu asijských socialistických zemí a do značné míry je odlišovala od nesocialistických zemí. Každý ze socialistických režimů chtěl zachování systému jedné vládnoucí strany a budování socializmu, zároveň nepřipouštěl demokratizaci společnosti, politickou pluralitu a zavádění mezinárodních standardů pro dodržování lidských práv. Avšak ani tyto sjednocující ideologické faktory nepomohly k tomu, aby se „Čína a Vietnam sblížili tak, jak v nedávné minulosti.“⁶⁴

V roce 1991 se KS Číny pokoušela rozvíjet vztahy s komunistickými stranami Severní Koreje, Vietnamu a Laosu. V lednu přijeli do Pekingu zástupci Korejské dělnické strany a VKS. Vietnamskou delegaci vedl Vu Oanh, člen Sekretariátu VKS. Podle oficiálních zdrojů Vu Oanh navštívil Čínu aby „získal zkušenosti v politických a ekonomických reformách a projednal budoucí spolupráci.“⁶⁵

Myšlenka komunity asijských socialistických zemí začala být důležitou součástí čínské zahraniční politiky. V březnu 1991 Ústřední výbor KS Číny na základě Deng Xiaopingových instrukcí vytvořil novou diplomatickou strategii, která měla za úkol založení tzv. Aliance pěti národů zahrnující asijské socialistické země (Čínu, SSSR, Severní Koreu, Mongolsko a Vietnam).⁶⁶

Po změnách v Sovětském svazu koncem roku 1991 bylo zřejmé, že SSSR se nestane součástí komunity asijských socialistických zemí. Toto přinutilo Čínu k přehodnocení a později upuštění od myšlenky spájení asijských zemí na základě stejné ideologie. Avšak někteří představitelé Vietnamu si přáli obnovení politických svazků s Čínou právě na těchto principech.

⁶³ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 518.

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ tamtéž, s. 519

⁶⁶ tamtéž

Cesta k normalizaci

V listopadu 1990 po bouřlivých diskusích na 10. plénu ústředního výboru, Vietnamská komunistická strana zveřejnila náčrt svého politického programu. Statě týkající se zahraniční politiky byly velice krátké. Kromě „klasických“ bodů jako upevňování vztahů se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi, rozvoje vztahů s Kambodžou a Laosem, uvádí jako svou další prioritu „obnovení přátelské spolupráce s Komunistickou stranou Číny a Čínskou lidovou republikou.“⁶⁷ Toto je značný posun kupředu v čínsko-vietnamských vztazích v porovnání s již zmíněným 5. sjezdem z března 1982 a 6. sjezdem z roku 1986.

Podoba čínsko-vietnamských vztahů se dále utvářela na 11. plénu Ústředního výboru Vietnamské komunistické strany v lednu 1991. Někteří členové VKS si přáli další upevňování vztahů s Komunistickou stranou Číny na základě společné ideologie. Měli obavy z vývoje v SSSR a proto se „přikláněli ke stranické spolupráci a čínské ekonomické pomoci.“⁶⁸ Ne všichni straničtí funkcionáři však sdíleli toto nadšení. Našli se i tací, např. vietnamský ministr zahraničních věcí Nguyen Co Thach, kteří se stavěli skepticky k čínským motivům a volali po více vyrovnanější zahraniční politice, která by zahrnovala zlepšení vztahů se Spojenými státy, Japonskem a Západní Evropou. Pro-čínská straníci reagovali tvrdou Thachovou kritikou.

Na 7. sjezdu VKS 24.-26. června 1991 ministr Nguyen Co Thach přednesl projev, ve kterém kritizoval čínskou zahraniční politiku. Tento projev se stal Thachovi osudným. Na sjezdu byly ohlášeny změny ve vedení a Thach byl donucen opustit politbyro, Ústřední výbor i všechny ostatní vládní posty. Ve straně vyhrál pro-čínský směr. Normalizací vztahů s Čínou byl pověřen ministr národní obrany Generál Le Duc Anh, druhý v hierarchii politbyra. Tyto personální změny samozřejmě potěšily Čínu a Jiang Zemin zaslal gratulace „příteli“, vietnamskému premiérovi Do Muoiovi,⁶⁹ což bylo první komuniké na stranické úrovni po více než deseti letech. KS Číny také zaslala členům vietnamského politbyra tajné pozvání do Číny, aby jim zreferovali výsledky 7. sjezdu. Na konci července Vietnam přijal pozvání a do Číny vyslal generála Le Duc Anha, kterého doprovázel Hong Ha, vedoucí zahraničního oddělení Ústředního výboru. Během svého pobytu se generál setkal s celou řadou čínských představitelů, aby projednali jak normalizaci vztahů, tak i jiné problémy: kambodžskou otázku, snížení počtu vojáků na čínsko-vietnamské hranici, územní spory v Jihočínském moři, obchodní vztahy, obnovení železniční a letecké dopravy.

⁶⁷ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 520.

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ tamtéž

Během Le Duc Anhovy návštěvy Číny se podařilo dosáhnout shody v řešení kambodžských problémů. Shodli se na tom, že je třeba zatlačit na jednotlivé frakce působící v Kambodži, aby urovnali svoje spory, ale zároveň aby si Čína i Vietnam ponechali v Kambodži určitou míru vlivu.⁷⁰ Z dalších rozhovorů vyšlo najevo, že čínští představitelé souhlasí se závěry 7. sjezdu VKS. Čína dále vyjádřila znepokojení nad oslabující se pozicí socialismu ve světě a obě země se v zásadě shodly na normalizaci vzájemných vztahů.

Le Duc Anha následovala další, tentokrát už ne tajná, návštěva vietnamského náměstka ministra zahraničních věcí v srpnu téhož roku. Tyto kontakty vyústily v návštěvu nově zvoleného vietnamského ministra zahraničních věcí Nguyen Manh Cama v září, kterou se posvětily přípravy na summit generálních tajemníků obou stran. K úplné normalizaci čínsko-vietnamských vztahů potom došlo na summitu v Pekingu 5. až 10. listopadu 1991 za účasti Generálního tajemníka VKS Do Muoie, vietnamského premiéra Vo Van Kieta, a jejich čínských protějšků.⁷¹

Tento obrat v čínsko-vietnamských vztazích je třeba vnímat v kontextu změn, které se v té době odehrávaly v Sovětském svazu. Podle mého názoru si vietnamští komunisté uvědomovali, že přicházejí o blízkého spojence, měli strach o své vlastní pozice, a proto hledali nového “ochránce”. Normalizace vztahů s Čínou jim přišla vhod. Peking veřejně vyjádřil své “znechucení” nad nesocialistickými reformami prezidenta Gorbačova a vydal pětibodové stanovisko, které obsahovalo (1) odmítavý postoj k pluralitní demokracii a (2) buržoaznímu liberalizmu, (3) posilování vlády proletariátu, (4) ztvrzení, že státem ovládané podniky a státní sektor jsou základem ekonomiky, a (5) svrchovanost strany nad armádou.⁷² Vietnam v zásadě se všemi tvrzeními Pekingu souhlasil.

⁷⁰ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 521.

⁷¹ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 366.

⁷² THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 521.

Pekingský summit

V roce 1991 Vietnam a Čína ukončili svůj zdoluhavý normalizační proces. V předvečer této historické události vietnamský premiér Vo Van Kiet poznamenal: „Naše vztahy budou založeny na stejných principech jako s ostatními sousedními státy, ke vzájemnému prospěchu a spolupráci v ekonomické, kulturní a technologické oblasti. Jakýkoli ideologický aspekt bude v mezích tohoto rámce. Ideologie se od toho oddělit nedá.“⁷³ V listopadu došlo k formální normalizaci čínsko-vietnamských vztahů jak na stranické tak i státní úrovni na summitu v Pekingu za účasti premiérů a stranických šéfů obou zemí.

Carlyle A. Thayer, ve své práci *Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest*, shrnuje závěry Pekingského summitu do následujících bodů:

1. Jednání byly vedeny v „přátelské a upřímné atmosféře“.
2. Ačkoli summit charakterizoval normalizaci vztahů, vztahy na bilaterální úrovni by se měly zlepšovat postupně.
3. Vztahy na státní úrovni budou založeny na pěti principech mírové koexistence, zatímco vztahy na stranické úrovni na principech čtyřech (nezávislost, naprostá rovnost, vzájemný respekt a nevměšování se do vnitřních záležitostí toho druhého).
4. Obě strany se zavázaly podporovat spolupráci v ekonomických, obchodních, vědeckých, technologických, kulturních a jiných oblastech. Byla podepsána obchodní smlouva. Obě strany také nastínily znovuoobnovení poštovních, telekomunikačních a dopravních styků. Vznikla i dohoda o vzájemné výměně informací a zkušeností v oblasti národního rozvoje a ekonomických reforem.
5. Obě strany podniknou nezbytná opatření k zachování míru a klidu podél svých hranic, podnítí obyvatele příhraničních oblastí k znovuoobnovení vzájemných styků. Byla podepsaná provizorní smlouva týkající se pohraničních záležitostí.
6. Obě strany souhlasily, že vhodným způsobem a v dohledné době vyřeší otázku týkající se národnostních menšin žijících na svém území.
7. Vietnam opakovaně zdůraznil, že vládu v Pekingu uznává jako jedinou legitimní vládu Číny a Taiwan za neoddělitelnou součást Číny. Peking také vyjádřil svůj důrazný odpor vůči kterékoliv zemi, která s Čínou navázala diplomatické vztahy a snaží se o to i s Taiwanem na oficiální úrovni. Dále vyjádřil pochopení, že Vietnamské kontakty s Taiwanem budou pouze na neoficiální obchodní a ekonomické úrovni.

⁷³ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 522.

8. Normalizace vztahů není nasměrovaná na žádnou třetí krajinu. Čína ani Vietnam se nebudou usilovat o jakoukoliv formu hegemonie v regionu a budou čelit každému pokusu o zavedení takové hegemonie.
9. Obě strany vítají a podporují dohodu o komplexním politickém urovnání kambodžského konfliktu dosažené na Mezinárodní konferenci o Kambodži v Paříži 23. října 1991.
10. Nové světové uspořádání by mělo být založeno na pěti principech mírové koexistence a Chartě OSN. Žádný stát by neměl vnucovat svou ideologii, hodnoty a způsob rozvoje jinému státu.
11. Vietnam poděkoval Číně za pozvání a předložil podobnou pozvánku Generálnímu tajemníkovi Komunistické strany Číny a čínskému premiérovi.

Po skončení summitu Vietnam vyjádřil všeobecnou spokojenost s dosaženou normalizací čínsko-vietnamských vztahů. Avšak ne všichni vietnamští představitelé sdíleli tuto „spokojenost“. Vietnam žádal od Číny určité bezpečnostní záruky nebo nějakou formu vojenské aliance. Byl však odmítnut. Podle vietnamských představitelů to Čína zdůvodnila slovy, že Čína a Vietnam budou „kamarádi ale ne spojenci“.⁷⁴ Také celý summit byl veden pod čínskou taktovkou a Vietnam musel mnohdy čekat na výsledky vyjednávání až v praxi. Týkalo se to zejména statusu etnických Číňanů, kteří z Vietnamu utekli do jižní Číny, teritoriálních sporů a splácení vietnamského dluhu.

Až po tomto summitu dostaly čínsko-vietnamské vztahy konkrétnější podobu. Každý měsíc přinesl nový posun, novou ekonomickou nebo obchodní smlouvu. V předvečer návštěvy čínského ministra zahraničních věcí Qian Qichena v Hanoji v únoru 1992, vietnamský ministr zahraničních věcí Nguyen Manh Cam řekl západním sdělovacím prostředkům, že „čínsko-vietnamská konfrontace se skončila“.⁷⁵

⁷⁴ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 523.

⁷⁵ tamtéž, s. 524

Role ideologie v čínsko-vietnamských vztazích

Zhodnotit význam faktoru jakým je ideologie v procesu čínsko-vietnamské normalizace může být problematické, poněvadž domácí a zahraniční politika jedné či druhé země je ovlivněna jak ideologií samotnou, tak různými národními a strategickými činiteli. Domácí či zahraniční politika může být modifikována změnami ve vedení země, zatímco oficiální ideologie zůstane stejná.

Jelikož Čína i Vietnam jsou země, kde vládou komunistické strany, nemohly existovat žádné pochybnosti v otázkách vedoucí role komunistické strany ve státě. Ve všeobecnosti největší problém vyvstával ve způsobu vnímání Sovětského svazu. Čína jej vnímala jako nepřitele zatímco Vietnam jako spřátelenou socialistickou zemi a, koneckonců, jako strategického partnera. Jenomže tento ostrý rozpor nelze chápat jako rozdíl v ideologii, ale jako odlišnou strategickou vyhlídku.

Čína prošla v letech 1975 až 1979 hlubokými vnitropolitickými změnami, od Kulturní revoluce až po politiku otevírání se světu zahájenou v roce 1978. V lednu 1976 zemřel Zhou Enlai a v září téhož roku Mao Zedong. Mao zanechal svůj stolec Hua Guofengovi, šéfovi bezpečnosti z provincie Hunan. V říjnu 1976 byla zatčena Banda čtyř a začal se s ní chystat proces. Ve složitých manévrech boje o moc zvítězil nakonec roku 1978 Deng Xiaoping.⁷⁶ Ve stejné době nedošlo ve Vietnamu k tak dramatickým změnám ve vedení země jako tomu bylo v Číně. Socialistická transformace proběhla v letech 1975 – 1978 primárně na území bývalé Republiky Vietnam. Ve své podstatě Čína a Vietnam prošli v tomto období opačnými formami vývoje. Vietnam byl politicky stabilní a prošel procesem socialistické transformace, zatímco Čína byla politicky nestabilní a prošla procesem ekonomické liberalizace.⁷⁷

Jeden následek změny vnitropolitické politiky na čínsko-vietnamské vztahy byl již zmíněn. Šlo o exodus etnických Číňanů z Vietnamu do Číny a jiných zemí jihovýchodní Asie v roce 1978. Čína kritizovala Vietnam ne za to, že uskutečňoval politiku socialistické transformace, tedy se držel socialistické ideologie, ale za to, jakým způsobem ji vykonával. Tento způsob Čína pokládala za diskriminační vůči etnickým Číňanům. Otázkou zůstává, jestli politické změny ve vedení Číny ovlivnily čínskou politiku vůči Vietnamu. Období v letech 1975 – 1978 ukazuje, že vztahy mezi Čínou a Vietnamem se nezlepšovaly, právě naopak, měly tendenci zhoršovat se. V tomto kontextu je možné říci, že osobní vztahy mezi

⁷⁶ FAIRBANK, John K. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 477.

⁷⁷ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 376.

vedoucími osobnostmi obou zemí mohly přispět ke zhoršení bilaterálních vztahů obou zemí a neschopnosti řešit vznikající problémy.⁷⁸ Za příklad by se mohly považovat návštěvy Le Duana v Číně v září 1975 a listopadu 1977, které bilaterální vztahy spíše zhoršily, než zlepšily.

Kolaps Sovětského svazu v roce 1991 “znehodnotil” myšlenku spájení států na základě stejné ideologie a zdálo se, z mlčení čínských médií, že i Čína potichoučku upustila od nápadu komunity Asijských socialistických zemí. Po normalizaci čínsko-vietnamských vztahů pro-čínské křídlo ve VKS argumentovalo, že „nejlepší bezpečností záruky může Vietnamu poskytnout Čína a také, že pro toto tvrzení existují ideologické podklady.“⁷⁹

Význam ideologie ve vzájemných vztazích je dokládán výměnami různých delegací. V březnu 1992 si delegace, vedené osobami zodpovědnými za vnitrostranické záležitosti, vyměnily poznatky z oblasti budování strany v kontextu domácích ekonomických reforem. Na konci své návštěvy ještě vietnamská delegace navštívila zvláštní ekonomické zóny v Shanghai, Guangdongu a Shenzheně. V květnu téhož roku Nguyen Van Linh, teď hlavní poradce Ústředního výboru VKS, navštívil Čínu a vedl rozhovory se stranickým šéfem Jiang Zeminem a premiérem Li Pengem. Představitelé obou zemí také popsali vlastní úsilí při budování socialismu. Jiang důrazně poznamenal, že „v mnoha oblastech existují pro obě krajiny značné vyhlídky pro oboustranní spolupráci“ a Linh zdůraznil „vietnamskou přílnavost k marxizmu a oddanost budování socialismu.“⁸⁰

⁷⁸ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 376.

⁷⁹ THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 524.

⁸⁰ tamtéž

Přeshraniční obchod během normalizace

Pro socialistické státy jakými Čína a Vietnam jsou, národní hranice představují důležitý symbol státní kontroly nad územím, lidmi a obchodem. Hraniční konflikt mezi Čínou a Vietnamem v roce 1979 měl za následek uzavření hranic skoro na celou následující dekádu. Znamenalo to zastavení přesunu lidí a zboží přes hranice a kolaps celého přeshraničního obchodu. Až v roce 1988 oba státy oficiálně znovu otevřely hranice a o tři roky později, v prosinci 1991, normalizovaly bilaterální vztahy.

Po skončení Druhé Indočínské války v roce 1975 dochází k postupnému zhoršování čínsko-vietnamských vztahů. Příčiny zhoršení bilaterálních vztahů jsem uvedl v první části své práce. Byly mezi nimi i územní spory a vznikající napětí na společné hranici. Se zvyšujícím se počtem ozbrojených provokací na obou stranách se zvyšoval i počet vojáků na hranici. Celá oblast se začala zaminovávat až do takové míry, že jeden místní čínský představitel uvedl, že „z oblasti se stalo největší minové pole světa, s největším počtem různých druhů min rozmístěných v tom nejrozmantějším reliéfu.“⁸¹

Během válečného konfliktu dochází k značnému poškození pozemních komunikací. K obnovení této poničené infrastruktury dochází až po normalizaci vztahů v roce 1991.⁸² V předcházejících letech k tomu nebyl důvod kvůli neustálým vojenským akcím obou stran a také proto, že obě země neměly rozvinutou infrastrukturu ve svém vlastním vnitrozemí.

Těsně po válce prakticky neexistoval žádný přeshraniční obchod a obyvatelé národnostních menšin žijících v těchto oblastech uvádějí, že „toto období znamenalo hlad a bídu pro severní oblasti Vietnamu, celé rodiny musely vyžít jen z minima, byly donucené obstarávat si potravu v lesích (kořínky, houby a hmyz) a stejně tak se tam schovávat před armádou nepřítele.“⁸³ Po roku 1985 čínské ostřelování vietnamského území postupně utichá a jednotliví příslušníci národnostních menšin začínají překračovat společnou hranici, aby nakoupili a navštívili své příbuzné, často však po tajných stezkách a v noci. V tomto období

⁸¹ TURNER, Sarah. **Borderlands and border narratives: a longitudinal study of challenges and opportunities for local traders shaped by the Sino-Vietnamese border.**
http://www.geog.mcgill.ca/faculty/turner/web%20page_files/Turner-JGH-2010%20Borderlands%20PUBLISHED.pdf (1. 8. 2010)

⁸² MOON, Thomas D. **Rising Dragon: Infrastructure development and Chinese influence in Vietnam.**
http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2009/Jun/09Jun_Moon.pdf (1. 8. 2010)

⁸³ TURNER, Sarah. **Borderlands and border narratives: a longitudinal study of challenges and opportunities for local traders shaped by the Sino-Vietnamese border.**
http://www.geog.mcgill.ca/faculty/turner/web%20page_files/Turner-JGH-2010%20Borderlands%20PUBLISHED.pdf (1. 8. 2010)

také dochází k postupnému ožívování přeshraničního obchodu hlavně díky příslušníkům národnostních menšin obou zemí, kteří znali cestu přes minová pole.⁸⁴

V první polovině osmdesátých let se ekonomická situace Vietnamu neustále zhoršovala, až se země v roce 1986 dostala na pokraj ekonomického kolapsu. Řešení této situace se věnoval 6. sjezd VKS v roce 1986. Došlo také ke změně ve vedení strany a do čela se dostává Nguyen Van Linh. Ten ohlásil reformy známé pod názvem „doi moi“, tedy inovace. Reformy „doi moi“ měly vyústit do vybudování tržní ekonomiky se socialistickou orientací, která otevře cesty novým formám vlastnictví a managementu a expanze ekonomických styků s nesocialistickým světem.⁸⁵ V listopadu 1988 Vietnam vydal Směrnici č. 118 o přeshraničním obchodě mezi Vietnamem a Čínou, na základě které se oficiálně povolil přeshraniční obchod s Čínou. Hranici mohli překračovat obyvatelé přímo sousedící s hranicemi v obou směrech za účelem návštěvy příbuzných a výměny zboží po absolvování jednoduchého registračního procesu.⁸⁶

Po normalizaci čínsko-vietnamských vztahů obě země, zejména v roce 1992, přijaly velké množství vyhlášek, nařízení a směrnic, aby co nejvíce posilily přeshraniční styk. Zanedlouho byl však vietnamský trh zaplaven množstvím čínských výrobků a to až do takové míry, že to začalo mít „negativní dopad na celou Vietnamskou ekonomiku a stávalo se to novým zdrojem napětí.“⁸⁷ Vietnam se snažil dovozu některých výrobků úplně zamezit, ale jak se později ukázalo, šlo o neúčinné opatření.

V devadesátých letech dochází také k pašování ohrožených druhů zvířat z Laosu, Kambodže, Thajska, Barmy a Vietnamu přes společnou čínsko-vietnamskou hranici do některých čínských provincií, Hongkongu a Macaa. Jde především o chráněné druhy savců, ptáků, plazů a obojživelníků. Podél hranic je vytvořena síť ilegálních trhů, odkud už pašovaná zvířata putují do vytypovaných destinací. Do Číny se dovážejí hlavně pro použití v tradiční čínské medicíně nebo putují do restaurací.⁸⁸

⁸⁴ TURNER, Sarah. **Borderlands and border narratives: a longitudinal study of challenges and opportunities for local traders shaped by the Sino-Vietnamese border.** http://www.geog.mcgill.ca/faculty/turner/web%20page_files/Turner-JGH-2010%20Borderlands%20PUBLISHED.pdf (1. 8. 2010)

⁸⁵ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 248.

⁸⁶ TURNER, Sarah. **Borderlands and border narratives: a longitudinal study of challenges and opportunities for local traders shaped by the Sino-Vietnamese border.** http://www.geog.mcgill.ca/faculty/turner/web%20page_files/Turner-JGH-2010%20Borderlands%20PUBLISHED.pdf (1. 8. 2010)

⁸⁷ AMER, Ramses. **Assessing Sino-Vietnamese Relations through the Management of Contentious Issues.** <http://web.rollins.edu/~tlairson/easia/sinoviet.pdf> (29. 7. 2010)

⁸⁸ YIMING, Li a Li DIANMO. **Status and Strategies for Control of Live Wildlife Trade Across the Sino-Vietnamese Border.** <http://www.zd.brim.ac.cn/bwg-cciced/english/bwg-cciced/tech-26.htm> (1. 8. 2010)

Přeshraniční obchod existoval v této oblasti po celá staletí a to i navzdory tomu, že jde o velice hornatý a málo osídlený region. I když mezi Čínou a Vietnamem panovala nevraživost, v této oblasti v určité neformální podobě nějaký obchod existoval. Je to jasný důkaz toho, že přeshraniční styky se mohou úplně odlišovat od oficiální rétoriky té či oné vlády, hlavně pokud je vykonáván osobami, které jsou spolu spjaté sociálně, nebo jiným způsobem.

Předměty vzájemných sporů v procesu normalizace

V první části své práce jsem uvedl čtyři základní příčiny, neboli faktory, které způsobily zhoršení čínsko-vietnamských bilaterálních vztahů až natolik, že v roce 1979 vyústily do krátkého, ale o to krvavějšího hraničního konfliktu. Byli to: odlišné vnímání SSSR, vietnamská invaze do Kambodže, situace etnických Číňanů ve Vietnamu a územní spory. V této části bych rád nastínil jejich roli během normalizačním procesu.

Sovětský faktor

Odlišné vnímání SSSR bylo i v osmdesátých letech problémem pro čínsko-vietnamské vztahy. Situace byla však odlišnější než v letech 1975 – 1978. Vietnam uzavíral se SSSR různé smlouvy o vzájemné spolupráci, co se samozřejmě Číně nelíbilo. Navíc se dá říci, že během první poloviny osmdesátých let prakticky neexistovaly žádné kontakty mezi Čínou a Vietnamem. Avšak i přes tuto situaci je nutno poznamenat, že k přerušení oficiálních diplomatických styků mezi Čínou a Vietnamem nedošlo.

V osmdesátých letech je patrné určité omezení vměšování se SSSR do jednotlivých států Jihovýchodní Asie. Zejména po nástupu Michaila Gorbačova v roce 1985, kdy byli Sověti donuceni řešit ekonomické problémy doma, a proto se přestaly vměšovat do konfliktů jiných a přesunuli pozornost na domácí problémy.⁸⁹ Sověti také přestali posílat svoje vojenské poradce do Vietnamu, aby zbytečně neprovokovali Čínu, nicméně pořád využívali svoji vojenskou základnu v zátocě Cam Ranh. Chytré zpracování smlouvy o přátelství a spolupráci mezi SSSR a Vietnamem z roku 1978 nijakým způsobem nezavazovalo Sovětský svaz vojensky zasahovat v případě ohrožení Vietnamu, ale jenom konzultovat vhodné opatření, které by se měly podniknout.⁹⁰

Posléze význam Sovětského faktoru začal postupně klesat s opatrnou normalizací čínsko-sovětských bilaterálních vztahů a zanikl po úplné normalizaci v květnu 1989. S upadající sovětskou hrozbou i spojenectví mezi SSSR a Vietnamem přestalo být pro Čínu problémem.⁹¹

⁸⁹ STOECKER, Sally W. **Clients and commitments: Soviet-Vietnamese relations, 1978-1988.** <http://www.rand.org/pubs/notes/2009/N2737.pdf> (1. 8. 2010)

⁹⁰ tamtéž

⁹¹ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 377.

Kambodžský faktor

Kambodžský faktor se stal ohniskem svárů mezi Čínou a Vietnamem v roce 1978 a zůstal jím i v letech osmdesátých. Čína aktivně pracovala proti vietnamské přítomnosti a zájmům v Kambodži a to hned na dvou frontách. Za prvé, podporovala finančně i logisticky hned několik kambodžských stran, mezi nimi i Rudé Khméry, které vedly „ozbrojený odpor proti vietnamské přítomnosti v Kambodži.“⁹² Za druhé, na diplomatické úrovni se Čína pokoušela spolu se Spojenými státy o mezinárodní izolaci Vietnamu. K izolaci Vietnamu přispíval i fakt, že Valné shromáždění OSN v osmdesátých letech každoročně vietnamskou vojenskou přítomnost v Kambodži odsuzovalo. Jak již bylo zmíněno, během osmdesátých let Čína soustřeďovala na hranicích s Vietnamem velkou armádu, aby ohrožovala jeho bezpečnost ze severu a ekonomicky ho vyčerpávala. Za každou vietnamskou ofenzívou v Kambodži následovalo čínské bombardování severovietnamských provincií. I takto se Čína snažila přinutit Vietnam, aby se stáhnul z Kambodže.

Čínský nátlak však nefungoval tak, jak by si Čína přála. Až dne 26. září 1989 Vietnam oficiálně oznámil stažení všech svých jednotek z území Kambodže.⁹³ Naskytují se nám dvě možná vysvětlení proč tak Vietnam učinil. Prvním je, že podlehl nátlaku Sovětského svazu, který se snažil normalizovat své vztahy s Čínou. Číňané si kladli požadavek, že pokud má dojít k úplné normalizaci sovětsko-čínských vztahů, musí se Vietnam z Kambodže stáhnout. Druhým je, že vietnamští představitelé si uvědomovali, do jakých ekonomických potíží se Vietnam dostává a že mezinárodní izolace jejich situaci neprospívá. Ramses Amer se však domnívá, že Vietnam stáhl svá vojska až poté, co si byl jistý, že jeho loutková vláda v Phnom Penhu je dostatečně silná na to, aby dokázala vzdorovat ostatním soupeřícím kambodžským stranám.

Stažení vietnamských vojsk z Kambodže však nebylo pro Čínu dostačující, protože neproběhlo pod mezinárodním dohledem, tak jak to Čína skoro celou dekádu žádala. Čína však začala postupně zmírňovat svůj postoj k rozpuštění Vietnamem podporované vlády v Phnom Penhu a jako stálý člen Bezpečnostní rady OSN začala podporovat návrh na koaliční kambodžskou vládu. Na základě některých bádání je možné říci, že Vietnam začal s tímto návrhem souhlasit po uzavření dohody o Kambodži na již zmíněném tajném summitu čínských a vietnamských představitelů v Chengdu.⁹⁴ Avšak až dohoda kambodžských stran a

⁹² AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 377.

⁹³ HLAVATÁ, Lucie, a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 242.

⁹⁴ AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 379.

podpis Pařížské smlouvy o Kambodži v říjnu 1991 umožnila úplnou normalizaci čínsko-vietnamských vztahů.

Faktor územních sporů

Šlo a pořád jde o velice “citlivý” faktor, protože ani jedna strana nechce ustoupit ze svých teritoriálních nároků, zejména v Jihočínském moři a Tonkinském zálivu. Mírové rozhovory v letech 1979 – 1980 se skončily neúspěchem, a proto se nevyřešila ani otázka územních sporů. Z vývoje událostí během normalizačního procesu 1979 – 1991 můžeme usoudit, že faktor územních sporů nebyl pro obnovení bilaterálních vztahů tak důležitý jako sovětský a zejména kambodžský faktor. Řešení územních sporů se obě strany začaly věnovat až po roce 1991. Proto faktor územních sporů zůstává nevyřešený a může se lehkost stát důvodem pro budoucí konfrontaci.⁹⁵

Faktor etnických Číňanů

Je to poslední faktor, který přispěl ke zhoršení čínsko-vietnamských vztahů a zůstával, podobně jako faktor územních sporů během normalizačního procesu, z větší části neřešen. Po diskriminačním zacházení s etnickými Číňany ze strany Vietnamských autorit následoval jejich exodus do Číny a jiných zemí Jihovýchodní Asie. Odhaduje se, že i přes toto masivní vystěhování zůstalo ve Vietnamu na 800 000 etnických Číňanů.⁹⁶ Čína se snažila po válce o jejich repatriaci, ale Vietnam se k této otázce stavěl dosti váhavě. V Jihovýchodní Asii v té době panoval názor, že čínská minorita v dané zemi může působit určité problémy kvůli své emocionální a politické vazbě na Čínu.⁹⁷

⁹⁵ Užití přítomného času není náhodné, protože ani v době psaní této práce (rok 2010) nebyly některé územní spory stále vyřešeny.

⁹⁶ CARINO, Theresa C. **Vietnam's Chinese minority and the politics of Sino-Vietnamese relations.** <http://www.ibiblio.org/ahkitj/wscfap/arms1974/Book%20Series/TheImageOfGodIM/IOGIM-vietnam.htm> (27. 7. 2010)

⁹⁷ tamtéž

Závěr

Čínsko-vietnamské bilaterální vztahy prošly od roku 1975 až po úplnou normalizaci v listopadu 1991 celou škálou dramatických změn. Ke zhoršení vzájemných vztahů začalo postupně docházet ve druhé polovině sedmdesátých let. Svou roli tu sehrálo hned několik důležitých faktorů. Byla tu sovětská expanzionistická politika, na základě které chtěl Sovětský svaz dostat krajiny jihovýchodní Asie do své sféry vlivu. To se samozřejmě nelíbilo Číně jakožto zdejší regionální mocnosti. Dále si Vietnam dovolil napadnout čínského “chráněnce” Kambodžu. Olej do ohně přilévala i vietnamská politická elita, která začala otevřeně perzekuovat čínskou menšinu ve Vietnamu a to až do takové míry, že velké množství etnických Číňanů bylo donuceno opustit zemi. No a nakonec tu byly teritoriální spory, které se nedaří řešit ani v dnešní době. Po několikaleté akumulaci tyto problémy vyústily do hraničního sporu v únoru a březnu 1979. Čína podnikla kárnou výpravu do Vietnamu a po téměř třítydenním tažení se stáhla. Dala tak jasně najevo svou nespokojnost s vietnamskou zahraniční i vnitrostátní politikou.

Další fází čínsko-vietnamských vztahů je období od roku 1980 až do roku 1988. Během téměř celé této dekády je na obou stranách hranice viditelné napětí. Čína se rozhodla, že bude vůči Vietnamu uplatňovat novou zahraniční politiku a to, že se ho bude snažit všemi způsoby, zejména těmi vojenskými, ekonomicky vyčerpat. I z tohoto důvodu se Vietnam ocitl v roce 1986 na pokraji ekonomického kolapsu a byl donucen přehodnotit svoje postoje vůči Číně.

Mírové rozhovory mezi Čínou a Vietnamem se skončily neúspěchem v březnu 1980. Následující léta jsou charakteristická obojstranným dělostřeleckým a leteckým bombardováním a stejně tak vzájemným obviňováním se z překračování hranic. Bylo však zřejmé, že čínské vojenské akce v čínsko-vietnamském pohraničí přímo souvisejí s vietnamskou intervencí v Kambodži. Po každém vietnamském útoku v Kambodži se ozvalo čínské dělostřelectvo a ničilo severovietnamské provincie. Toto byl pravidelně opakující se jev. Pak většinou následovala nějaká smířlivá gesta z jedné či oné strany jako například příměří během novoročních svátků nebo vzájemné výměny zajatců.

Ve zmíněném období 1980 – 1985 nedocházelo mezi Vietnamem a Čínou prakticky k žádným stykům na diplomatické úrovni, i když diplomatické styky nebyly nikdy oficiálně přerušeny. Změny přicházejí od roku 1985, kdy si obě země začaly posílat různá blahopřání a vyměňovaly si delegace, tajně nebo veřejně. Na hranicích však boje pokračovaly až do roku 1988. Autoři zabývající se touto tematikou za tím vidí změnu v zahraniční politice SSSR,

zejména nástup Michaila Gorbačova a soustředění se jeho politiky na domácí problémy. Koncem osmdesátých let se daří řešit i kambodžskou otázku, ve vedení Vietnamu dochází k velké rošádě a do čela země se postavila pro-čínská frakce. Tyto změny vnímala Čína velice pozitivně a byla ochotna o všem rokovat. Dochází k setkání čínských a vietnamských představitelů jak na stranické tak státní úrovni, konají se různé summity a neformální jednání. Toto všechno vyústilo do Pekingského summitu v listopadu 1991, kde dochází k formální normalizaci čínsko-vietnamských vztahů. Ze sledu těchto událostí nám vyplývá, že pouze dva faktory ze čtyř byly pro Čínu zcela zásadní při obnovení čínsko-vietnamských bilaterálních vztahů. Bylo to pohlížení na SSSR a kambodžský konflikt, které posunulo územní spory a otázku etnických Číňanů na vedlejší kolej a tak jasně definovalo podmínky normalizace.

V roce 1989 přichází Čína s novou koncepcí své zahraniční politiky. Usilovala se o vytvoření tábora asijských socialistických republik. Pojícím článkem tohoto seskupení měla být ideologie. Tato myšlenka přichází po normalizaci čínsko-sovětských vztahů a dle mého názoru se může jednat o jakousi reakci na rozpad tzv. východního bloku v Evropě, protože Čína a ani ostatní asijské socialistické země si nepřály, aby se události z Evropy přenesly do Asie. Po pádu SSSR bylo zřejmé, že k uskutečnění čínského plánu nedojde. Nicméně ideologie zůstává tím nejdůležitějším faktorem, proč se Vietnam po rozpadu SSSR přiklonil na stranu Číny.

Čínsko-vietnamský válečný konflikt a následné uzavření hranic nejvíce paralyzoval místní obyvatelstvo a celý přeshraniční obchodní systém. Hraniční oblasti Jižní Číny a Severního Vietnamu jsou tradičně domovem národnostních menšin, které mezi sebou obchodují a dokonce i uzavírají sňatky. Proto během osmdesátých let tyto oblasti žily v chudobě a neustálém strachu z bombardování. Po normalizaci se obě země snažily o co nejrychlejší obnovení přeshraničního obchodu. To však vedlo k enormnímu pašování čínského zboží do Vietnamu a exotického zvěrstva zpět do Číny. Pro devadesátá léta proto vyvstával nový problém.

Budoucnost čínsko-vietnamských vztahů se bude i nadále vyvíjet podle toho, jakým způsobem budou obě země schopny řešit aktuální i budoucí problémy. Pravděpodobně budou schopny “normálně” fungovat i bez toho, aby vyřešily všechny stávající problémy, tedy alespoň tak dlouho, dokud bude vůle potlačovat neshody v zájmu např. ekonomické spolupráce. Nicméně v takovém vztahu bude stále určitá nejistota. Normalizace bilaterálních vztahů v listopadu 1991 byla možná jen proto, že vzájemná vůle urovnat všechny rozdíly překonala tehdejší nesoulady. Avšak stávající spory (zejména ty v Jihočínském moři) se mohou a budou akumulovat, až jednou přerostou do takových rozměrů, že vzájemná

konfrontace bude nevyhnutelná a to buď na lokální, nebo celosvětové úrovni, tak jak tomu bylo v sedmdesátých letech dvacátého století.

Resumé

The main aim of this study is to assess and analyze the Sino-Vietnamese normalization process in the years 1979 – 1991. From the chronological point of view, this work includes the reasons for deterioration of the bilateral relations in the 1970s, the course of the Sino-Vietnamese border conflict in 1979, the period of ongoing conflict and tension in the 1980s and the formal normalization of relations in the 1990s.

The study also encompasses the international state of affairs of those days, relations between China and USSR, China and the countries of ASEAN, Vietnam and Cambodia, Vietnam and USSR as well as of the role of ideology in the Sino-Vietnamese relations and the impact of the normalization process on trade and inhabitants of the border zones.

There is also included a short analysis of the reasons causing deterioration of the Sino-Vietnamese relations and their role in the process of normalization. That would be: a different perception of the USSR, Vietnamese intervention in Cambodia, ethnic Chinese in Vietnam and territorial disputes.

Seznam literatury

AMER, Ramses. Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s. *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3 (Autumn, 1994), s. 357-383.

BAKEŠOVÁ, Ivana. *Čína ve XX. století 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 218 s.

FAIRBANK, John K. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 693 s.

HLAVATÁ, Lucie a spol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 357 s.

THAYER, Carlyle A. Sino-Vietnamese relations: The interplay of ideology and national interest. *Asian Survey*, Vol. 34, No. 6 (Jun., 1994), s. 513-528.

TRETIK, Daniel. China's Vietnam War and Its Consequences. *The China Quarterly*, No. 80 (Dec., 1979), s. 740-767.

Seznam pramenů

AMER, Ramses. **Assessing Sino-Vietnamese Relations through the Management of Contentious Issues.** <http://web.rollins.edu/~tlairson/easia/sinoviet.pdf> (29. 7. 2010)

CARINO, Theresa C. **Vietnam's Chinese minority and the politics of Sino-Vietnamese relations.**
<http://www.ibiblio.org/ahkitj/wscfap/arms1974/Book%20Series/TheImageOfGodIM/IOGIM-vietnam.htm> (27. 7. 2010)

ELLEMAN, B. **Sino-Soviet Relations and the February 1979 Sino-Vietnamese Conflict.**
http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm
(20. 7. 2010)

MOON, Thomas D. **Rising Dragon: Infrastructure development and Chinese influence in Vietnam.** http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2009/Jun/09Jun_Moon.pdf
(1. 8. 2010)

STOECKER, Sally W. **Clients and commitments: Soviet-Vietnamese relations, 1978-1988.**
<http://www.rand.org/pubs/notes/2009/N2737.pdf> (1. 8. 2010)

THAYER, Carlyle A. **Security issues in Southeast Asia: The Third Indochina war.**
<http://www.scribd.com/doc/24972227/Thayer-The-Sino-Vietnamese-Border-War-1986-87>
(27. 7. 2010)

TURNER, Sarah. **Borderlands and border narratives: a longitudinal study of challenges and opportunities for local traders shaped by the Sino-Vietnamese border.**
http://www.geog.mcgill.ca/faculty/turner/web%20page_files/Turner-JGH-2010%20Borderlands%20PUBLISHED.pdf (1. 8. 2010)

YIMING, Li and Li DIANMO. **Status and Strategies for Control of Live Wildlife Trade Across the Sino-Vietnamese Border.** <http://www.zd.brim.ac.cn/bwg-cciced/english/bwg-cciced/tech-26.htm> (1. 8. 2010)